

ALEXANDRA DIACONESCU

De vorbă cu Enrique Nogueras

*„(...) cred că destinul meu
a fost ca prima carte să fie publicată în România”*

Enrique Nogueras este unul dintre acei oameni calzi, care te întâmpină cu un zâmbet timid și care poate nu sunt totdeauna conștienți de impactul pe care îl au asupra celorlalți. Profesor la Universitatea din Granada, specializat în filologie clasică și romanică, acesta și-a lansat de curând primul volum de versuri intitulat *Ore la Mogoșoaia*. Interviuul de mai jos își propune să afle mai multe despre omul din spatele acestor versuri atât de sensibile și să descopere ce anume îl motivează să scrie.

Alexandra Diaconescu: Sunteți o figură nouă în peisajul cultural românesc. Povestiți-mi câte ceva despre dumneavoastră. Unde ați crescut, ce facultate ați urmat, unde predați, ce predați, ce hobby-uri aveți?

Enrique Nogueras: M-am născut în Granada, Spania. Acolo am crescut și am locuit dintotdeauna. Verile le petreceam de multe ori la o mătușă în Malaga. Mai târziu, m-am mutat la Cordoba, unde am lucrat la un liceu timp de patru ani. Apoi am făcut parte din corpul didactic al UGR [Universitatea din Granada] în cadrul Departamentului de Filologie Romanică, unde sunt deja titular de mulți ani. Am absolvit Filologia Clasică și Filologia Romanică. Subiectul tezei de doctorat a fost imaginea lumii clasice în operele lui Fernando Pessoa, Carles Riba și Luis Cernuda. În prezent, predau

la Universitatea din Granada diverse materii, iar la Suceava, literatură spaniolă. Hobby-uri? Să mă plimb, să citesc, să ascult muzică, să stau de vorbă, nimic special, cred.

A.D.: Ce v-a determinat să alegeți domeniul științelor umaniste?

E.N.: În principiu, la început, eram interesat mai mult de științele așa-zis exacte; mă tenta să fac medicina sau să studiez biologia, dar, puțin câte puțin, am început să citesc, să scriu. Apoi, am avut și profesori care mi-au schimbat viziunea – printre ei, Antonio Carvajal, un mare poet.

A.D.: Cum vă înțelegeți cu studenții?

E.N.: Bine, de obicei, nu am avut până acum vreo problemă majoră cu ei. Unii dintre foștii mei studenți mi-au devenit prieteni, chiar foarte buni prieteni. Așa s-a întâmplat în Spania și sper că va fi la fel și în România.

A.D.: Pe ce puneți accent atunci când vine vorba de formarea tinerilor?

E.N.: După părerea mea, formarea integrală a tinerilor nu e treaba universității, în sensul în care e vorba mai mult despre o pregătire specifică, deși în mod cert îi putem sprijini și contribui la dezvoltarea lor culturală. Vreau să spun că, dacă predau Filologie Provensală, presupun că există din start un interes din partea studenților. Pe de altă parte, încerc să îi contagiez cu pasiunea mea pentru filologie, literatură, artă și filosofie, pe care nu le consider a fi niște domenii separate. În plus, cred că treaba noastră este de a dezvolta în ei un simț critic, dragostea pentru cunoaștere, precum și alte valori morale care sunt proprii culturii occidentale și europene. Cu toate acestea, cred că ar trebui să se lucreze pe această parte mai mult la școală, la gimnaziu sau liceu decât la universitate.

*„(...) mi-am promis că o să încep să-mi îndeplinesc
cele mai profunde dorințe”*

A.D.: Sunteți cu adevărat pasionat de limba, literatura și cultura română. Este o pasiune destul de rar întâlnită astăzi. Ce v-a atras și cum a început această pasiune?

Mother and Child. Engraving. 1800

2/5

J. G. Kneller del. 1800

E.N.: Am povestit deja de multe ori cum, puțin câte puțin, s-a dezvoltat această pasiune. Ar trebui să menționez că aceasta a început latent, încă din vremea când eram în facultate, când m-am înscris la un curs de limbă și literatură română care nu a avut loc niciodată, deoarece lectorul nu a venit. De la jumătatea anului am trecut pe literatura portugheză, dar a rămas dorința. Ca romanist, m-a atras în mod deosebit rolul pe care îl au limba și literatura română în cadrul limbilor romanice. De atunci am început să cumpăr toate cărțile pe care le găseam despre România, chiar dacă nu le citeam pe toate. Acum zece ani am fost foarte bolnav și pentru că, printr-o minune, nu am murit, mi-am promis că o să încep să-mi îndeplinesc cele mai profunde dorințe. S-a întâmplat ca tocmai în perioada aceea să cunosc un preot și filolog greco-catolic ce muncește în Spania, Sorin Catrinescu, cu care am început să învăț românește. De la bun început nu mi-am dorit decât să citesc. A ajuns să-mi placă din ce în ce mai mult, așa că am venit la Brașov, unde am urmat cursuri de limbă, cultură și civilizație română pentru străini. Am încercat să îmi dezvolt cunoștințele de limbă și literatura română la Granada, unde acum avem și un lector de limbă română. În sfârșit, sunt aici acum și, dacă pot, voi continua să fiu cât mai des.

A.D.: Când ați vizitat pentru prima dată România?

E.N.: Târziu. E curios, pentru că mereu m-am simțit atras de țară, de limbă și cultură, dar începusem să mă concentrez pe limba portugheză, așa că mergeam destul de des la Lisabona, un oraș pe care îl iubesc și acum foarte mult. Am fost la Paris, limba franceză fiind limba regină pentru orice romanist. În plus, sănătatea șubredă nu mi-a permis să călătoresc foarte mult. Prima dată am venit acum cinci sau șase ani la o școală de vară din Brașov. Anul trecut am petrecut mai mult timp în România decât în Spania.

A.D.: Credeți că ați fi făcut-o mai repede dacă nu ar fi fost regimul comunist?

E.N.: Sincer, nu cred. Când am fost student, am făcut parte din Partidul Comunist Spaniol, care era în relații bune cu PCR-ul. Trebuie să menționez că atunci era o dictatură de dreapta, fascistă, în Spania, sub regimul generalului Franco, și nu știam ce se întâmpla cu adevărat în țările comuniste. Probabil că nu am venit și din cauza lipsei banilor când eram mai tânăr. Mai târziu, așa cum am spus deja, m-am apucat să studiez literatura portugheză, apoi româna medievală, iar sănătatea șubredă m-a împiedicat să călătoresc cât mi-aș fi dorit.

„De ce ne plac scriitorii? Din cauza lumilor pe care ni le arată sau pentru modul în care înfățișează realitatea”

A.D.: Ce autori români vă plac și de ce?

E.N.: E o întrebare dificilă, pentru că am cunoscut un pic la nimereală literatura română. Am citit aproape tot ce a fost tradus în spaniolă, iar acum deja citesc în română. Am citit Eminescu, Bacovia, Nichita Stănescu, folosind în primă fază ediții bilingve, Petrescu, Sebastian, Caragiale, Creangă. În ce îl privește pe Marin Mălaicu-Hondrari, el nu este doar un scriitor admirat, ci și un bun prieten de-al meu. Dinu

Flămând este un alt poet care m-a interesat foarte mult, apoi Andrei Bodi. De ce? De ce ne plac scriitorii? Din cauza lumilor pe care ni le arată sau pentru modul în care înfățișează realitatea. Mi-am adus acum aminte de cartea *De ce iubim femeile*? Nu e mereu clar...

A.D.: Ce ați citit recent în materie de literatură română și ce anume v-a făcut să vă orientați spre un anumit tip de lectură?

E.N.: Ultima carte pe care am terminat-o a fost *Lunetistul* [de Marin Mălaicu-Hondrari]. Zilnic citesc poezii, iar acum folosesc o antologie pregătită de Cătălina Iliescu. Cred că poezia românească este extrem de bogată și un pic surprinzătoare pentru un cititor spaniol. De obicei citesc un pic haotic, în afară de „lectura profesionistă”, dacă pot folosi o expresie a lui André Lefevère. Și mai citesc cărți de eseuri sau chiar poezii oferite de colegii de la Suceava.

„ (...) cred că destinul meu a fost ca prima carte să fie publicată în România”

A.D.: Vi s-a publicat de curând volumul de poezii *Ore la Mogoșoaia*. Este un volum reflexiv, ușor melancolic și foarte personal. Ce anume v-a inspirat să îl scrieți?

E.N.: Citește, te rog, nota autorului, este fix așa [„*Ore la Mogoșoaia* a fost scrisă din mai până în iunie, 2012, lângă București, în locul căruia i se datorează și titlul cărții. În acele luni, mulțumită Institutului Cultural Român, m-am bucurat de un curs de formare pentru traducători literari, condus de Florin Bican. Dincolo de mulțimea de lucruri pe care le-am învățat și de faptul că atunci mi s-a reconfirmat pasiunea pentru limba, literatura și locurile din România, a fost o experiență neprețuită și excepțională, despre care versurile din carte stau mărturie. Poemul e dedicat și Oanei Suciui, ea fiind cea care a insistat să solicite bursa de participare la concurs. Prin intermediul acrostihului, am ținut să aduc un omagiu lui Florin Bican și celor nouă colegi de curs, împreună cu care am petrecut acele ore. Deși e evident, vreau să precizez că dincolo de unele slăbiciuni subiective, pe care nici măcar cei care le-au generat nu le vor identifica, versurile îl au drept unic protagonist pe cel pe care critica literară l-a numi „eul liric” și că acrostihul e o modalitate de a le arăta simpatia, mulțumirea și afecțiunea mea]. Mă plimbam prin parc și așa mi-au venit primele versuri cu care se deschide cartea. Starea pe care am trăit-o la Mogoșoaia mi-a schimbat viața și am hotărât să mă apuc definitiv de limba și literatura română. Nu știu dacă e o carte melancolică. E melancolică, da, dar e și cronica unei învieri.

A.D.: De ce ați ales o variantă bilingvă a cărții și nu o simplă traducere?

E.N.: Alegerea a fost făcută de Marin Mălaicu-Hondrari, responsabil de apariția cărții mai mult decât mine, deoarece, fără el, cartea ar fi rămas în calculatorul meu. După părerea mea, poezia ar trebui mereu publicată bilingv, mai ales dacă e vorba de limbi apropiate, româna și spaniola fiind ambele romanice.

A.D.: Am înțeles că o să apară și un al doilea volum. Povestiți-mi câteva despre el.

E.N.: Teoretic, ar fi trebuit să apară înainte de *Ore la Mogoșoaia*, dar cred că destinul meu a fost ca prima carte să fie publicată în România. Este vorba despre un poem lung, reflexiv și meditativ, despre cel puțin aparenta lipsă a sensului vieții și a morții. Nu e legat în mod necesar de experiența bolii, dar are legătură cu moartea unor oameni foarte dragi mie.

A.D.: Ce așteptări aveți în legătură cu aceste două volume?

E.N.: Sincer, niciuna. Cred că poeziile sunt scrise pentru a fi citite. Sper să poată fi de folos cuiva. Când i-am arătat *Horas de Mogoșoaia* lui Marin, i-am spus: „mi-am pierdut rușinea și voi publica o carte”. Așa am gândit despre acest volum care în spaniolă este intitulat *De la resurrección (Despre înviere)*. Vreau să spun că am scris de tână, dar am publicat puțin. Îmi era rușine? Poate, sau așa s-a nimerit. Am publicat mereu în reviste, volume colective și chiar o mică plachetă. Faptul că prima carte s-a publicat în România a devenit ceva simbolic pentru mine. Dar vreau mai multe, deoarece mi-am pierdut rușinea, voi publica toate poeziile pe care le-am scris. În doi sau trei ani vor fi în librării patru sau cinci cărți de poezie semnate de mine. În spaniolă, firește. Am o carte la care scriu acum și care vizează că o să apară și în română pentru că este vorba despre România sau experiența mea românească.

**„Este persoana care știe cel mai mult
despre metrică în Spania, el m-a ajutat să-mi găsesc vocația”**

A.D.: Dacă am înțeles bine, în timpul liceului ați luat contact cu un poet spaniol care v-a influențat mult. Cine este acest poet și cum v-a influențat.

E.N.: Numele lui este Antonio Carvajal. Este un specialist uimitor în domeniul limbii. Supranumit, precum Arnault Daniel, „il miglor fabro”. Este persoana care știe cel mai mult despre metrică în Spania, el m-a ajutat să-mi găsesc vocația. Am descoperit literatura și am început să scriu. Am învățat de la el importanța de a cunoaște în primul rând tradiția propriei literaturi și că, pentru a scrie, trebuie să fi un bun cititor în cât mai multe limbi. Dar și despre importanța poeziei, precum și a metricii și a ritmului, dacă e să scrii versuri. Nu vorbesc neapărat de metrica tradițională, ci de cea ca suport al ritmului interior al poemului.

A.D.: Credeți că ați fi avut un alt parcurs dacă nu v-ați fi întâlnit de la o vârstă fragedă cu acest om?

E.N.: Fără îndoială. Antonio a fost figura marcantă a adolescenței mele. După cum am mai spus, interesele mele mergeau către alte domenii, nu doar către știință, ci și către sociologie și psihologie. Dacă nu ar fi fost profesorul meu, probabil nu aș fi intrat la facultatea de litere.

„După Octavio Paz, trăim într-o cultură tradusă”

A.D.: Înainte de a fi poet, ați fost și sunteți traducător. Din ce limbi ați tradus și ce anume?

E.N.: În afară de niște bucăți ne semnificative din franceză, am tradus din portugheză și română. Am tradus din portugheză proza lui Fernando Pessoa, dar și din António Vieira sau Luisa Costa Gomes. Din română am început să traduc mai recent. Până acum am tradus niște poezii ale lui Marin Mălaicu-Hondrari, o conferință a lui Dinu Flămând, piesa *Crize* de Mihai Ignat și acum traduc Doina Ruști, *Lizoanca*, dar și niște poezii ale unor colegi de la Suceava, care vor apărea curând în Spania: Vasile Tudor, Carmen Svedeuneac, Manon Pitu. Trebuie să spun că unele traduceri le-am făcut cu ajutorul unor colegi: Oana Ursache, Dorel Finaru. Chiar am colaborat cu o colegă, Cătălina Pânzaru, la traducerea în limba română a unui poet spaniol, Pedro Sánchez.

A.D.: Cum vedeți rolul traducătorului în raport cu autorul operei? Ce anume definește un traducător bun?

E.N.: Cred sincer că un traducător are un rol foarte important în cultura contemporană. După Octavio Paz, trăim într-o cultură tradusă. Acestea fiind spuse, eu cred că rolul traducătorului nu poate exista fără autor. Deși este și re-creator, el trebuie să fie mereu subordonat autorului, mai ales dacă acesta este în viață. Este foarte important să iubească ceea ce traduce, aceasta e adevărata fidelitate. De asemenea, trebuie să iubească întreaga cultură din care traduce, să nu o trădeze și să nu încerce să o „domesticească”, după expresia lui Laurence Venuti. Un traducător bun? Există o vastă literatură de specialitate despre ce înseamnă o traducere bună. În principiu, presupun că un traducător bun este cel care face traduceri bune... trebuie să aibă un simț puternic al limbii proprii și în același timp să cunoască foarte bine limba din care traduce, dar, mult mai important, trebuie să o iubească.

A.D.: Ați tradus deja din limba română. Ce plănuți să mai traduceți? Și dacă da, ce scriitori v-au atras atenția?

E.N.: Mi-ar plăcea foarte mult să traduc – și am început de fapt – *Cartea tuturor intențiilor* de Marin Mălaicu-Hondrari, precum și o antologie a prozei lui Caragiale. Avem deja sprijinul Ministerului Culturii din Spania și al unei edituri; *Oameni obosiți*, de Andrei Bodiu, este un proiect mai vechi. În plus, vreau să traduc total sau parțial niște cărți ale unor prieteni sau prietene. Traducerea este și o treabă de prietenie, chiar de iubire sau dragoste. Este și o profesie importantă, căreia trebuie să i se acorde seriozitate. Dar, pentru mine, ca profesor, este deopotrivă o plăcere și o pasiune. Traduc pentru că îmi place ce citesc și de cine citesc sau pe cine într-un mod sau altul îl iubesc.

„Piața are reguli care nu sunt inteligibile în mod direct...”

A.D.: Scrisul este o artă care nu este ușor de stăpânit. Ce face ca un autor să aibă succes la public și, având în vedere imaginea negativă a românilor în străinătate, credeți că autorii români contemporani ar avea succes pe piața literară din Spania?

E.N.: Sincer, nu știu de ce unele cărți au un succes nu totdeauna meritat, iar altele, dimpotrivă, nu se bucură de succesul pe care l-ar merita. Piața are reguli care nu sunt inteligibile în mod direct... Dacă

vorbim de marea literatură, e mai ușor, o carte de obicei are un succes, nu neapărat restrâns, dacă e bine scrisă și pentru că răspunde cerințelor culturii la momentul apariției, dar în același timp e nevoie de o editură decentă și de o promovare adecvată.

A.D.: În ce măsură colaborarea cu o casă editorială cunoscută contribuie la succesul unui volum?

E.N.: Într-o măsură imensă, evident. O casă editorială importantă înseamnă atenția ziarelor, mediei în general și a criticii. Vorbesc de un succes de piață, comercial, dacă vrei. Din nefericire, știu de cărți foarte frumoase, dar necunoscute, din cauza faptului că au fost publicate la edituri mici sau pentru simplul fapt că au fost publicate la edituri mai puțin importante.

**„Nici prea repede, nici prea încet, nici prea devreme,
dar nici prea târziu”**

A.D.: Care este rolul lecturii în viața dumneavoastră de zi cu zi?

E.N.: Îmi pare rău că nu mai pot citi acum ca în adolescență, nopți la rând, dar zilnic citesc câte ceva. Scriind poezie, citesc poezii în fiecare zi. Trebuie să mărturisesc că nu prea multe. Cred că poezia nu se poate citi ca un roman. De obicei, citesc simultan trei cărți de poezie: una în spaniolă, una într-una din limbile în care pot citi și încă una în română. Acum îi citesc pe José Carlos Rosales, Alda Merini și pe Eugen Dorcescu. Pasiunea mea de cititor a fost romanul, povestirile mai puțin. Mult mai târziu am început să citesc eseuri. Fără îndoială că citesc multă literatură academică... de multe ori destul de proastă. Chiar colaborez să o fac să se dezvolte. Din când în când, îmi place să citesc teatru. Acum îl recitesc pe Euripide.

A.D.: Ce scriitor credeți că v-a influențat scrisul?

E.N.: Mi se pare dificil de spus. Cred că marcanți pentru mine au fost liricii greci vechi, dar și Kavafis, Leopardi, Bécquer, Cernuda, Claudio Rodriguez, Fernando Pessoa, Bacovia. Vorbesc de poezie, deoarece ca scriitor, sunt, aproape în exclusivitate, poet. Dacă cineva m-a influențat să devin poet, acela ar fi, după cum am mai spus, Antonio Carvajal.

A.D.: Ce genuri literare vă atrag în mod deosebit?

E.N.: Cred că am răspuns deja. Citesc poezie; romane mai puțin în ultima vreme. Orele trec ușor dacă găsesc un roman care să mă prindă, dar nu pot să las să treacă o zi în care să nu citesc cel puțin trei sau patru poezii.

A.D.: Care sunt scriitorii dumneavoastră preferați și ce cărți scrise de aceștia v-au plăcut în mod special? Argumentați.

E.N.: Nu cred că pot explica de ce, deși cred că e evident: clasicii greci și latini, mai ales Catul, Propertiu, Lucretiu, dintre latini, iar la greci lista e mult prea mare. Au fost baza pe care m-am ridicat intelectual, ca absolvent al filologiei clasice. Ar mai fi clasicii literaturii spaniole, pe care i-am început cu Carvajal: de la Garcilaso de la Vega până la Luis Cernuda, apoi Ausiàs March, un mare poet catalan al secolului XV. Faulkner, Marcel Proust, Kafka au fost și ei importanți în viața mea. Nietzsche și cei mai mari autori ruși. Mi-au modelat cu toții sensibilitatea. Recent l-am descoperit pe Sandor Marai și, bineînțeles, literatura română, o comoară pe care abia încep să o explorez. Am mai citit și multă literatură franceză.

A.D.: Ce sfaturi le-ați da tinerilor care sunt pasionați de scris, dar care se tem să își facă auzită vocea?

E.N.: Poate nu sunt cel mai indicat să le dau sfaturi, fiindcă nici eu nu am fost foarte hotărât în a-mi face auzită propria voce. Cred că trebuie să aștepte o anumită siguranță. După părerea mea, nu e bine să publice prea devreme, dar nici nu e bine să dezvolte o dorință de perfecțiune excesivă, pentru că s-ar putea transforma într-un fel de frică. Nici prea repede, nici prea încet, nici prea devreme, dar nici prea târziu.

